

УДК 069(477.82)

DOI: 10.24919/2312-2595.8/50.239205

Тарас ВЕРБА

аспірант кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності, Волинський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, індекс 43025 (tarasverba@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3271-3131>

Бібліографічний опис статті: Верба, Т. (2021). Формування фондів Волинського музею (за матеріалами періодичного видання «Wołyń» 1933–1939 рр.). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 8/50, 196–214. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.8/50.239205>.

ФОРМУВАННЯ ФОНДІВ ВОЛИНСЬКОГО МУЗЕЮ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПЕРІОДИЧНОГО ВИДАННЯ «WOŁYŃ» 1933–1939 рр.)

Анотація. *Мета дослідження* – за матеріалами тижневика «Wołyń» (1933–1939) простежити процес розширення фондів колекцій Волинського музею; з'ясувати рівень зацікавленості громадськості музеєм та збереженням культурної спадщини у міжвоєнний період. **Методологія дослідження** базується на принципах історизму та об'єктивності. Оскільки джерельну базу дослідження склали публікації періодичної преси, то застосовано методи критичного аналізу і типологізації. **Наукова новизна:** вперше проаналізовано матеріали тижневика «Wołyń» для вивчення процесів формування фондів Волинського музею у Луцьку міжвоєнного періоду. Це дало змогу значною мірою поглибити знання про період становлення установи, шляхи і способи поповнення музейного зібрання у 1933–1939 рр. **Висновки і перспективи подальших досліджень.** Аналіз матеріалів, опублікованих у тижневика «Wołyń» за 1933–1939 рр., показав, що Волинський музей за цей період значно розширив та урізноманітнив свою збірку. Багато у чому це стало можливим завдяки свідомій та

© Тарас Верба, 2021

активній громадянській позиції мешканців Польщі. За короткий період меценати, пересічні громадяни, державні і громадські діячі допомогли музею набутти значні колекції предметів археології, етнографії та пам'яток природи. Також у досліджуваний період до фондів музею надійшла низка цінних монетних скарбів, що зробило нумізматичну колекцію закладу однією з найбільших у Польщі. Зважаючи на те, що частина облікової документації та речового фонду музею були втрачені у ході Другої світової війни, поглиблений аналіз інформації з періодичної преси може стати основою для майбутніх досліджень щодо масштабів втрат предметного фонду музею. Це, зі свого боку, визначає перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: Волинський музей; музейні фонди; періодична преса; археологія; етнографія.

Taras VERBA

Postgraduate Student at the Department of Museology, Monumental Studies and Information and Analytical Activities, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13, Volia Ave., Lutsk, Ukraine, postal code 43025 (tarasverba@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3271-3131>

To cite this article: Verba, T. (2021). Formuvannia fondiv Volynskoho muzeiu (za materialamy periodychnoho vydannia «Wołyń» 1933–1939 rr.) [Formation of the Volyn museum collection (on the periodical newspaper's "Volyn" materials 1933–1939)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 8/50, 196–214. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.8/50.239205> [in Ukrainian].

FORMATION OF THE VOLYN MUSEUM COLLECTION (ON THE PERIODICAL NEWSPAPER'S "VOLYN" MATERIALS 1933–1939)

Summary. *The purpose of the research is to trace the process of the Volyn Museum collections expanding based on the weekly newspaper's "Volyn" materials (1933–1939); to find out the level of public interest in the museum and the preservation of cultural heritage during the interwar period. The research methodology is based on the prin-*

principles of historicism and objectivity. Since the source base of the research was the publications in periodical literature, the methods of critical analysis and typology were used. **Scientific novelty:** for the first time the materials of the weekly newspaper "Volyn" were analyzed to study the processes of the Volyn Museum's collection formation during the interwar period in Lutsk. It has allowed to deepen the knowledge about the period of institution formation, the ways and methods of the museum collection replenishment in 1933–1939. **Conclusions and aspects for the further researches.** An analysis of the materials published in the weekly newspaper "Volyn" from 1933 to 1939 showed that the Volyn Museum greatly expanded and diversified its collection during this period. It was largely due to the conscious and active civil position of Poland population. It can be argued that the interwar years were a period when a donations of various artifacts to the Volyn Museum increased. For a short period of time, patrons, statesmen, public figures and ordinary citizens have helped the museum to acquire significant collections of archeological, ethnographic, and natural monuments. Besides during the period under study, the museum received valuable coin treasures, which made the numismatic collection of this institution one of the largest in Poland. Considering that some accounting records and inventory were lost during World War II, an in-depth analysis of periodical literature's information could be a field for future research of the museum collection losses. It determines the aspects for further research.

Key words: Volyn museum; museum collection; periodical literature; archeology; ethnography.

Постановка проблеми. Волинський музей у міжвоєнний період був одним із головних центрів культурного життя регіону, відомим у наукових колах усієї Польщі. З часу заснування заклад набув значну кількісно та якісно вагому збірку музейних предметів, що сформувалася завдяки науковим експедиціям, закупкам та даруванням. За допомогою широкого кола писемних джерел (наукових розвідок співробітників, звітної та облікової документації установи), що введені до наукового обігу, можна простежити походження та спосіб набуття більшості музейних предметів. Однак частина інвентарних книг і речового фонду були втрачені у роки Другої світової війни. Для відновлення достовірної інформації про формування музейного зібрання та його якісний склад можна використати періодичну пресу міжвоєнних років, яка досі не знайшла широкого висвітлення серед

дослідників. Саме тому в публікації здійснено спробу проаналізувати матеріали авторитетного тижневика «Wołyń», який активно висвітлював культурне та суспільне життя краю, та на їх основі простежено процес формування фондів Волинського музею упродовж 1933–1939 рр.

Методологія дослідження базується на принципах історизму та об'єктивності. Оскільки джерельну базу дослідження склали публікації періодичної преси, то застосовано методи критичного аналізу і типологізації. Структуру дослідження розроблено за тематичним принципом. В окремих тематичних блоках розглянуто формування основних фондових груп, а також виділено згадки про меценатів та організації, які передавали музею різнопланові колекції і на яких акцентували особливу увагу автори видання.

Наукова новизна. Вперше проаналізовано матеріали тижневика «Wołyń» для вивчення процесів формування фондів Волинського музею у Луцьку міжвоєнних років. Це дало змогу значною мірою поглибити знання про період становлення установи та шляхи і способи поповнення музейного зібрання у 1933–1939 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія накопичення фондових матеріалів Волинського музею у 1920–1930-і рр. стала темою досліджень низки сучасних вітчизняних учених. Загальні питання формування фондів музею розглядали у своїх працях Є. Ковальчук (2014), А. Силюк (2006/2007), Л. Потапчук (2005). Заснування художньої збірки дослідив у дисертаційному дослідженні Д. Зінько (2016). Історію етнографічної збірки музею детально висвітлила Л. Мірошниченко-Гусак (2019). Окремі аспекти проблеми проаналізовані у публікаціях В. Надольської (2012), Н. Кінд-Войтюк (2008, 2009). Заслуга введення до наукового обігу внутрішньої документації та інвентарних книг музею 1930-х рр. належить Н. Пушкар (Пушкар & Несторук, 2014). Однак у роботах названих учених лише фрагментарно розглянуто матеріали періодичної преси міжвоєнного періоду, які дають широке поле для подальших досліджень та висновків.

Мета статті – за матеріалами тижневика «Wołyń» (1933–1939) простежити процес формування фондових колекцій Волинського музею; розкрити роль громадськості у збереженні культур-

ної спадщини в міжвоєнний період; висвітлити окремі аспекти діяльності Волинського музею, що розкриваються на сторінках видання.

Виклад основного матеріалу. В культурному та науковому житті міжвоєнного Луцька вагоме місце посідав Волинський музей, відкритий завдяки старанням Волинського товариства краєзнавців (далі – ВТК). Значна збиральницька, наукова й експозиційна діяльність закладу швидко привернула увагу громадськості та передовсім місцевої інтелектуальної еліти. Музейники постійно займалися популяризацією фондів матеріалів, публікуючи статті та повідомлення у періодичній пресі, що давало додатковий поштовх для розуміння суспільством важливості збереження матеріального спадку минулого. Активна робота Волинського музею сприяла тому, що в 1920–1930-х рр. у пресі з'являлися систематичні згадки про заклад та його діяльність. Одним із таких періодичних видань став регіональний польськомовний тижневик «Wołyń», який був заснований Волинським видавничим товариством та виходив протягом 1933–1939 рр. Центральний офіс видання розташовувався у Луцьку на вул. Пілсудського. Його представництва також були у Ковелі, Дубно, Кременці, Рівному та Сарнах. У тижневику висвітлювалося суспільне, політичне та господарське життя краю. Окрім статей на важливу та актуальну тематику, у розділі «Kronika» вміщувалися повідомлення про останні новини у галузі громадського та культурного життя. Саме у цій частині видання часто подавалася інформація про музей, його нові надбання, цікаві знахідки. Окрім того, у тижневику «Wołyń» у різний час було вміщено кілька повноцінних статей та інтерв'ю, що стосувалися теми дослідження.

Першою згадкою про Волинський музей стало повідомлення під назвою «Hołny dar», яке стосувалося нових фондів надходжень. Згідно з публікацією, уродженець містечка Демидівка Адам Волянський передав із власної колекції декілька стародруків XVIII ст., які він вивіз до Кракова у 1917 р. Книги були видрукувані Домініканським орденом у Луцьку і стосувалися церковно-освітньої тематики. Загалом колекція А. Волянського нараховувала понад 8 тисяч предметів старовини, більшість з яких були втрачені в ході польсько-радянської війни 1919–1920 рр. («Hołny dar», 1933, s. 4).

Значну увагу автори повідомлень тижневика приділяли артефактам, переданим політиками, суспільними діячами та відомими людьми. Особливо часто згадувалося ім'я волинського віцевоєводи Миколая Годлевського, який разом зі своєю дружиною виступали активними дарувальниками. Колекції, передані ними, нараховували десятки різнопланових предметів. Серед них були бронзові натільні іконки, срібні католицькі вотиви, церковні меблі XIX ст., шляхетський патент роду Порай-Рачковських, бронзова медаль з Єгипту, світлини із зображенням луцьких костелів, значна кількість предметів археології та кілька десятків традиційних гончарних виробів («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 28, s. 7; 1933, Nr. 33, s. 7; 1933, Nr. 39, s. 7; 1933, Nr. 44, s. 7; 1933, Nr. 47, s. 7). Музею М. Годлевський також передав чимало монет, серед яких – денарій імператора Коммода та 5 злотих 1841 р. Для музейної бібліотеки віцевоєвода передав 6 примірників часопису «Ateneum polskie» («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 10, s. 8). Дружина М. Годлевського була поціновувачкою традиційної народної культури і захоплювалася живописом. Вона подарувала музею серію зображень волинських селян з с. Моквин, а також народний одяг та посуд. («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 37, s. 8; 1933, Nr. 38, s. 7; 1933, Nr. 33, s. 7). Особливо високо оцінили тогочасні журналісти картину із зображенням інтер'єру селянської хати авторства самої меценатки («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 7, s. 11).

Подружжя Годлевських мало також власну збірку предметів старовини, частина якої тимчасово зберігалася у Волинському музеї. В одному з випусків тижневика згадується, що М. Годлевський передав до музею як депозит три медалі з Іспанії та Російської імперії («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 31, s. 8). Дещо пізніше депозит був доповнений книгою «Historja Zaturzec» авторства Владислава Липинського 1927 р. видання («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 44, s. 7). Варто відзначити, що депозит передбачав тимчасове розміщення приватних колекцій чи окремих предметів в експозиціях музеїв. Така форма співпраці між меценатами і музеями була популярною у міжвоєнні роки, оскільки давала змогу популяризувати та представляти громадськості приватні збірки.

Президент міста Луцьк Адольф Беднарський теж був відомим меценатом. Його вклад у розвиток музею важко переоцінити, адже він регулярно передавав до збірки установи рідкісну літературу й антикварні речі. У 1933 р. А. Беднарський подарував двотомник «*Comment reconnaitre les porcelaines et les faïences*», присвячений порцеляновим та фаянсовим виробам, а також книгу «*Medale Polskie*» авторства Мар'яна Гумовського («*Z Muzeum Wołyńskiego*», 1933, Nr. 38, s. 7). Ще одне з повідомлень тижневика містило інформацію про передання очільником Луцька до фондів музею порцелянної фігурки грузинки, виготовленої на заводі Гардвера, глиняної турецької люльки та серії викопних мушель. Тоді ж як депозит від А. Бернадського надійшло кілька десятків решток тварин тріасового періоду, («*Z Muzeum Wołyńskiego*», 1933, Nr. 44, s. 7). Наступного року вказаний депозит перейшов у власність музею («*Z Muzeum Wołyńskiego*», 1934, Nr. 25, s. 7). У 1934 р. А. Беднарський передав у фонди установи нумізматичну колекцію XVI–XVII ст. та дві античні бронзові монети, виявлені неподалік Луцька, а до музейної бібліотеки – примірник журналу «*Zapiski numizmatyczne*» 1928 р. («*Z Muzeum Wołyńskiego*», 1934, Nr. 30, s. 7). Фонди музею поповнила й цікава колекція солом'яних артефактів з Японії, яку А. Бернадський зібрав, намагаючись не відставати від тогочасної моди на все, пов'язане із Далеким Сходом («*Z Muzeum Wołyńskiego*», 1934, Nr. 36, s. 7).

Найвпливовіша людина тогочасної Волині – воєвода Г. Юзефський, теж не стояв осторонь культурного життя краю і, як мінімум, один раз став дарувальником для музею. У 1934 р. він збагатив фонди старою печаткою Волинського воєводства та олійним портретом учасника повстання 1794 р. полковника Йозефа Джевецького XIX ст. («*Z Muzeum Wołyńskiego*», 1934, Nr. 36, s. 7).

Кілька разів у виданні згадувалося ім'я Франка Саверія, посла Великої Британії у Речі Посполитій. Він поповнив фонди та музейну бібліотеку кількома цінними речами, зокрема книгою «*Mowa X. Kaspra Kolumna Cleciszewskiego biskupa Luckiego i Zytomierskiego miana przy konseracji Kosciola Beresteckiego XX Trynitarzow dnia 5 maja 1801 r.*» («*Z Muzeum Wołyńskiego*», 1934, Nr. 52, s. 8).

Ще одним помітним меценатом музею був засновник луцької броварні та майбутній член Волинського товариства приятелів

наук (ВТПН) Вацлав Земан. Його пивоварня розміщувалася поруч із багатощаровою пам'яткою археології. Під час господарських робіт працівники часто виявляли старожитності, зокрема численні крем'яні знаряддя праці періоду неоліту, а також побутові речі раннього нового часу, які пізніше надходили до музею («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 52, s. 3). Також В. Земан передав у фонди шаблю наполеонівських військ, викопану біля с. Дермань перед Першою світовою війною («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 55, s. 7).

Особливе місце у тижневику займали повідомлення про ВТК та учасників історико-краєзнавчого руху, які гуртувалися навколо нього. Члени товариства активно передавали різні предмети до фондів музею. В одному з номерів часопису зазначалося, що Костопільський осередок ВТК подарував музею кам'яну могильну плиту періоду середньовіччя, виявлену на території Губківського замку («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 7, s. 11). А дещо пізніше ще й зразки каоліну, декілька великих шипів рослини Гледичії колючої, а також колекцію писанок («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 18, s. 8). Крім того, костопільські краєзнавці передали зразки мінералів – мусковіт та метабазальт («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 30, s. 7). Це уможливило значно збагатити музейні колекції, присвячені природі регіону.

Помітне місце на сторінках видання відводилося висвітленню діяльності одного з найвідоміших краєзнавців Волині – Йозефа Дуткевича. У період 1932–1935 рр. він обіймав посаду консерватора Волинського воєводства, був відповідальним за збереження історичної та архітектурної спадщини регіону. В одному із випусків тижневіка «Wołyń» зазначалося, що Й. Дуткевич, спільно з віцевоєводом М. Годлевським, передав музею рідкісну гаптовану тканину XVII ст. із зображенням св. Францішека та інші костельні драпірування XVIII ст. («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 42, s. 7).

До поповнення фондів Волинського музею активно долучався археолог Зигмунт Леський. Його ім'я неодноразово згадувалося на сторінках тижневіка. Вчений обіймав посаду керівника відділу археології у музеї та періодично проводив польові дослідження пам'яток Волині. Зокрема, дослідив середньовічне городище в с. Коршів, з якого передав значну колекцію виявлених арте-

фактів («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 42, s. 9). За повідомленням тижневика, у 1934 р. він також поповнив музейні фонди керамікою, виробами із заліза, міді та бронзи різних археологічних культур, що походили з особистої колекції («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 52, s. 8).

«Wołyń» неодноразово інформувала читачів про роботу відомого палеонтолога Казімежа Пшемиського. Окрім своєї основної діяльності, вчений колекціонував давні артефакти, окремі з яких дарував музею. Протягом 1934 р. К. Пшемиський передав до фондів колекцію люльок раннього нового часу, зразки скла XVIII–XIX ст., античний золотий перстень, інкрустований рубіном, і кілька десятків монет періоду Речі Посполитої. Всі предмети були виявлені у ході меліоративних робіт в руслі р. Глушець («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 52, s. 8). Також науковець подарував музею пам'ятний хрестик 1864 р. та колекцію медалей XIX ст. («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 42, s. 9).

Розбудова державності Речі Посполитої супроводжувалася сплеском зацікавлення інтелектуальної еліти до відновлення історичної пам'яті. Особливо це виявлялося у галузі культури. Більшість речей, які могли свідчити про вікове прагнення поляків до незалежності, передавалися в музей, про що неодмінно повідомляла періодична преса. Так, наприклад, у 1933 р. до Волинського музею потрапила відзнака жандарма, що загинув під час Лютневого повстання 1863–1864 рр. Цього ж року фонди поповнилися медаллю, викарбуваною на честь бійців, полеглих у боях 1918–1920 рр. Пізніше музейні колекції збагатилися брошками, пов'язаними із повстаннями 1831 р. та 1863–1864 рр., а один із директорів луцьких шкіл подарував цінну листівку-прокламацію зі зверненням Т. Костюшка 1794 р. («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 10, s. 8).

Помітне місце у тижневiku займали повідомлення про передані музею предмети нумізматики та боністики. Переважно це були мідні та срібні монети різного номіналу Речі Посполитої і Великого князівства Литовського, знайдені здебільшого випадково пересічними громадянами. Передавачами часто виступали вчителі та учні шкіл, які виявляли активне зацікавлення збереженням культурної спадщини. До прикладу, один із луцьких педагогів у 1933 р. передав 3 соліди Сигізмунда I Старого XVI ст.,

які були виявлені на території Луцького замку («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 40, s. 11). Тоді ж музей набув кілька серій срібних монет Римської імперії та раннього нового часу («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 38, s. 7; 1933, Nr. 43, s. 7).

Як свідчать повідомлення тижневика, інколи до музею потрапляли цілі скарби. У 1934 р. до фондів було передано скарб срібних монет першої половини XVI ст., виявлений у луцькому передмісті Гнидава («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 18, s. 8). Цього ж року любомльський староста п. Сераковський подарував 327 монет XVII ст., випадково знайдених селянином у с. Воля-Островецька під час оранки («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 42, s. 9). А у 1937 р. музей отримав сенсаційний скарб, який у с. Пустомити Рівненського повіту випадково знайшов місцевий житель. Він складався з більш як 2000 монет часів Яна II Казимира та ще 2000 монет викарбуваних за правління Сигізмунда III Вази («Ciekawe wykopaliska», 1937, s. 2).

Зацікавлення редакції тижневика викликала передача Волинському музею старих банкнот. Зокрема, у 1933 р. до фондів потрапили дві колекції тимчасових бон польського уряду, випущених у 1919 р. («Muzeum Wołyńskie», 1933, s. 7; «Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 31, s. 8). Тоді ж музей отримав і колекцію банкнот, серед яких були гроші періоду українських визвольних змагань («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 31, s. 8).

Предмети археології як дарунки музею згадувалися на сторінках тижневика чи не найчастіше. Згідно із повідомленнями, фонд археологічного відділу наповнювався завдяки даруванням як окремих людей, так і органів місцевого самоврядування та навіть окремих повітових управлінь. У різних номерах видання систематично з'являлася інформація про передання Волинському музею крем'яних та кам'яних знарядь праці, глиняних пряслиць, фрагментів ліпного посуду періоду неоліту і епохи бронзи. Ці предмети музейного значення у більшості випадків знаходили випадково місцеві жителі під час сільськогосподарських робіт. Окрім того, вчителі зі своїми учнями проводили краєзнавчі прогулянки, у ході яких виявляли старожитності і передавали їх до музею. Так, у 1933 р. до фондів потрапили крем'яні знаряддя – розтирач та сокирка, що походили з історичної частини Луцька

та були виявлені учнями однієї з міських шкіл («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 40, s. 11).

Особливий акцент автори повідомлень робили на предметах римського часу. До музею передавали тогочасні побутові, ритуальні та ювелірні вироби. Важливими вважалися і знахідки людських решток. У 1933 р. до музею надійшов людський череп часів Великого переселення народів («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 33, s. 7).

Інколи до музейних фондів передавали цілі низки предметів з різних епох. Так, гмінне управління Дятковичів (зараз с. Дядьковичі) передало бронзовий різьблений хрест XIV ст. з с. Яскевичі, а також крем'яні знаряддя праці і навіть рештки тілопального поховання з кальцинованими кістками («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 38, s. 7).

У випусках тижневика за 1936–1937 р. вже почали з'являтися повноцінні статті про археологічні дослідження працівників Волинського музею під егідою ВТПН. Цей факт був пов'язаний зі зміною керівництва музею, який очолив талановитий науковець Ян Фіцке. Новий директор активно налагоджував зв'язки з громадськістю та особливу роль відводив популяризації науки. Він особисто дописував до різних наукових та періодичних видань. В одній зі статей авторства Я. Фіцке, що вийшла у тижневику «Wołyń», йшлося про результати розкопок у селах Коршів та Городок. У ході робіт було досліджено одразу кілька археологічних об'єктів, зокрема середньовічне городище, поховання епохи бронзи і ранньозалізного часу. Під час робіт було виявлено, опрацьовано і передано у музейні фонди середньовічний посуд, прикрас та знаряддя праці (Fitzke, 1936a).

Не менш результативними стали дослідження пам'яток епохи бронзи у містечку Торчин та х. Валентинові, про що йшлося в іншій статті Я. Фіцке. За результатами робіт музей набув колекції різноманітної зброї та знарядь праці. Окремо зазначалося, що особливо цінними знахідками стали ліпні посудини, вкриті шнуровим орнаментом (Fitzke, 1936b).

Автори повідомлень тижневика звертали увагу на поповнення музейних фондів художніми творами та іконами. У декількох випусках було подано інформацію про дарування картин із зображеннями відомих постатей. Серед них варто згадати пор-

трети Анни Ягеллонки, Барбари Мнішек та Софії Дялинської (Мнішек) з Вишнівецького палацу («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 34, s. 8). Ще одним цінним надбанням музею стала картина «Ясир» художника Ф. Сипньовського (1886), передана рівненським старостою Адамом Канським («Nowy cenny dar», 1936, s. 2).

У 1938 р. музей отримав ікону св. Каєтана (Ігнатія), що була виявлена в одному із монастирів м. Дубно воєводським консерватором. Окрім релігійного сюжету, на полотні присутня панорама замку та міської забудови, що і зараз є цінним історичним джерелом («Ciekawe odkrycie», 1938, s. 6).

Про різноплановість тогочасних фондів надходжень Волинського музею свідчать і низка повідомлень тижневика щодо дарувань установі документів і книг. Одним із директорів луцьких шкіл Антонієм Донау-Шпіндлером у 1933 р. передано стародрук «Continuatio edictorum A mandatorum universalium in regnis Galiciae et Lodomeriae Leopoli» 1790–1795 pp. («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 33, s. 7). Цього ж року до музею надійшов документ 1729 р. з описом маєтків сіл Довгошиї та Метельне. Особливо цінним став подарований воєводським управлінням оригінал привілею Владислава IV, виданий для жителів містечка Миляновичі на проведення торгів та ярмарків, датований 1646 р. («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 44, s. 7). У наступному 1934 р. Антоніна Ціхоцька подарувала музею 14 документів початку XIX ст., деякі з яких стосувалися життя Тадеуша Чацького. Також до музею були передані окремі виписи з гродських книг Луцька XVII ст. («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 52, s. 8).

Жваве зацікавлення обивателів і журналістів викликали й природничі пам'ятки. У 1933 р. один із чиновників воєводства поповнив музейні фонди зразками мінералів з Костопільського повіту. Тоді ж керівник воєводської туристичної комісії передав з каменоломень рештки викопних ссавців, скам'янілу деревину та кристали піриту («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 50, s. 7). Дещо пізніше від різних громадян до фондів надійшли випадково виявлені зуб викопної акули, кістки мамонта та скам'янілий морський їжак («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 33, s. 7; 1933, Nr. 42, s. 7). Священники теж не стояли осторонь культурного життя. Так, настоятель храму у с. Гута Степанська передав до

фондів скриньку зі зразками мінералів («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 7, s. 11).

Помітне місце на сторінках тижневика займали предмети матеріальної і духовної культури населення воєводства. У міжвоєнні роки серед інтелігенції й представників аристократії помітним було зацікавлення традиціями та звичаями українських селян, що вважалися архаїчними, однак дуже колоритними. Це засвідчують численні повідомлення про передачу до Волинського музею старих речей із волинських сіл. Одним із найактивніших меценатів був великий маневицький землевласник п. Бірар, який у 1934 р. подарував музею традиційний одяг поліщуків, зокрема, шапку-магерку, пояс та інші предмети вбрання («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 18, s. 8). Ще одним його дарунком стала колекція, яка включала кресала та предмети традиційного одягу («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 25, s. 7). У цьому ж році луцькі харцери збагатили фонди Волинського музею 12 гончарними виробами з Кременця («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 52, s. 8). Жваве зацікавлення збереженням матеріальних культурних надбань виявляли й органи місцевого самоврядування. Так, гмінні управління Колок, Дедеркал, Рівного, Вишнівця, Хорова, Костополя, Шумська та Бран надіслали до фондів музею зразки писанок, виготовлених у 1933 р. («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 18, s. 8).

З окремих повідомлень на сторінках часопису можна почерпнути інформацію про досить оригінальні і рідкісні історичні речі. Цікавою є згадка про передачу до музею Францішеком Потоцьким «календаря польського та руського» за 1746 р., у якому, окрім всього, вказувалися також дні сприятливі для лікування ран і застосування медичних кровопускань («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 50, s. 7). Ще одним цінним надбанням музею стали дві дерев'яні статуї польських королів у повний зріст, які до входження Волині до складу Російської імперії були елементами костельного інтер'єру («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 36, s. 8).

Резонансним стало виявлення під час меліоративних робіт у руслі р. Глушець меча XV ст. Знахідку відразу передали до фондів Волинського музею. Тижневик умістив детальний опис знахідки та оприлюднив припущення про те, що меч міг бути

пов'язаний з подіями 1429 р. («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 7, s. 11). Ще один середньовічний дворучний меч потрапив до фондів у 1937 р. Згідно з описом, його клинок мав довжину 93 см, ширину 4,5 см з гардою «S»-подібної форми, оздобленою лінійним орнаментом («Cenny nabytek», 1937, s. 2).

Ще одне незвичне повідомлення було розміщене в одному із випусків видання за 1939 р. Відомий варшавський адвокат Антоній Півочський передав до Волинського музею 2 символічні ключі від м. Житомир. Музей отримав артефакти як депозит з умовою, що при зміні влади на демократичну, ключі будуть повернуті місту («Cenny dar», 1939, s. 2).

Завдяки матеріалам тижневика відомо, що між музеями існував активний взаємообмін музейними предметами. Найбільш активно передавалися пам'ятні і ювілейні медалі та військові нагороди. Так, наприклад, 1933 р. Волинський музей отримав від своїх колег з Тарнова медаль імені генерала Йозефа Бема («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 38, s. 7).

Крім власне артефактів, музей отримував у дар кошти та інвентар для власних потреб. У 1933 р. керівництво бригади «Волинь» Корпусу охорони прикордоння передало Волинському музею 100 зл. із власного фонду. Щедрою пожертвою стала сума в 1500 зл. від А. Беднарського («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 7, s. 11). Дубенське повітове управління подарувало музейникам дерев'яну шафу для фондів потреб («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 40, s. 11). Одного разу музей отримав навіть освітлювальні прилади спеціально для засідань керівництва закладу («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 37, s. 8).

Варто зазначити, що, крім звичних повідомлень, редакція видання розмішувала зображення та світлини особливо цінних артефактів з їх короткими описами. У випуску № 44 тижневика за 1933 р. було поміщено фото золотого медальйона часів римського імператора Клавдія Йовіана IV ст., виготовленого з монети із зображенням самого правителя. Медальйон входив до монетного скарбу, знайденого у с. Борисковичі на початку XX ст. під час прокладання залізничних колій. Загальна вага скарбу складала близько 60 кг. У ході Другої світової війни цінності були вивезені до Варшави («Ze zbiorów Muzeum», 1933, s. 5).

У випуску № 52 тижневика за 1933 р. було розміщене розгорнуте інтерв'ю з одним із працівників музею. У статті йшлося про становлення, розвиток та перспективи музею. Піднімалися питання організації музейної роботи, фінансування та комплектування фондів. Зазначалося також, що Волинський музей як закрите давньосховище старожитностей був створений у 1928 р., а вже як публічна установа відкрився у 1929 р. На той час заклад не мав чіткої структури. Лише у 1932 р. усі музейні предмети відповідно до їх характеристик були розподілені по відділах. Сам музей в цей час було перенесено з території Луцького замку до орендованого приміщення на вул. Королеви Ядвіги, яке складалося з 10 кімнат. Фонди залишилися в старому приміщенні, а господарська частина музею розміщувалася в одному із будинків на Кафедральній площі. Бюджет музею у 1932 р. становив 21876 зл., з яких 6000 було витрачено на закупівлю музейних предметів. Сам бюджет установи формувався завдяки субвенціям держави. («Z Muzeum Wołyńskiego», 1933, Nr. 52, s. 3).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз матеріалів, опублікованих у тижневика «Wołyń» за 1933–1939 рр., показав, що Волинський музей за цей період значною мірою розширив та урізноманітнив свою збірку. Багато у чому це стало можливим завдяки свідомій та активній громадянській позиції мешканців Польщі. За короткий період меценати, державні і громадські діячі та пересічні громадяни допомогли музею набути значні колекції старожитностей та пам'яток природи («Z Muzeum Wołyńskiego», 1934, Nr. 10, s. 8). Також у досліджуваний період до фондів музею надійшла низка цінних монетних скарбів, що зробило нумізматичну колекцію закладу однією з найбільших у Польщі.

Варто відмітити, що на сторінках часопису практично не згадуються факти закупівлі предметів музейного значення. Фрагментарними та побіжними є згадки видання про наповнення музейних фондів шляхом проведення наукових експедицій. Попри це, повідомлення та статті часопису є цінним джерелом, позаяк містять детальну інформацію про шляхи та час набуття значної кількості музейних предметів. Зважаючи на те, що частина облікової документації та речового фонду музею були втрачені у ході Другої світової війни, поглиблений аналіз інформації з пе-

ріодичної преси може стати полем для майбутніх досліджень щодо масштабів втрат предметного фонду музею. Це, зі свого боку, визначає перспективи подальших досліджень.

Джерела та література

- Зінько, Д.** (2016). *Художній музей м. Луцька: становлення, діяльність, роль у культурно-мистецькому житті Волині*. (Дис. ... канд. іст. наук). Волинський національний університет ім. Лесі Українки. Луцьк.
- Кінд-Войтюк, Н.** (2009). Музейна політика Другої Речі Посполитої у Волинському воєводстві у 1920–1930-х роках. *Волинський музей: історія і сучасність*, 4, 17–21.
- Кінд-Войтюк, Н.** (2008). Наукові товариства Другої Речі Посполитої у дослідженні історії та пам'яток Волинського воєводства (1921–1939 рр.). *Краєзнавство*, 1–4, 22–27.
- Ковальчук, Є.** (2014). Польський період історії Волинського краєзнавчого музею (1929–1939 роки). *Праці Центру пам'ятокзнавства*, 25, 108–119.
- Мірошниченко-Гусак, Л.** (2019). *Відділ етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею: формування колекції, роль у збереженні національної культурної спадщини (1929–2018 рр.)*. (Дис. ... канд. іст. наук). Волинський національний університет ім. Лесі Українки. Луцьк.
- Надольська, В.** (2012). Комплектування збірки Волинського краєзнавчого музею: досягнення і проблеми. *Острозький краєзнавчий збірник*, 5, 185–191.
- Потапчук, Л.** (2005). Справи, поціновані сучасниками і нащадками (До 70-річчя заснування Волинського товариства приятелів наук). *Археологічна спадщина Яна Фітцке* (с. 17–19).
- Пушкар, Н., & Несторук, І.** (2014). П'ять етапів музейної історії: колекції, хранителі, будинки. *Волинський музей. Історія і сучасність*, 5, 168–185.
- Силюк, А.** (2006/2007). Волинський музей в Луцьку та його діяльність в сфері накопичення і охорони пам'яток. *Zamojsko-Wołyńskie zeszyty muzealne*, 4, 241–252.
- Cenny dar dla Muzeum Wołyńskiego w Łucku. (1939). *Wołyń*, 12, s. 2.
- Cenny nabytek do Muzeum Wołyńskiego w Łucku. (1937). *Wołyń*, 8, s. 2.
- Ciekawe odkrycie. (1938). *Wołyń*, 42, s. 6.
- Ciekawe wykopaliska. (1937). *Wołyń*, 30, s. 2.
- Fitzke, J.** (1936a). Badania archeologiczne na Wołyniu. *Wołyń*, 41, s. 13.

- Fitzke, J.** (1936b). Niezwykłe ciekawe i cenne znalezisko pod Torczynem pow. Łuck. *Wołyń*, 51–52, s. 12.
- Hojny dar. (1933). *Wołyń*, 1, s. 4.
- Muzeum Wołyńskie otrzymało następujące dary. (1933). *Wołyń*, 30, s. 7.
- Nowy cenny dar dla Wołyńskiego Muzeum T-wa przyjaciół Nauk w Łucku. (1936). *Wołyń*, 46, s. 2.
- Z Muzeum Wołyńskiego. (1933). *Wołyń*, 28, s. 7; 31, s. 8; 33, s. 7; 34, s. 8; 36, s. 8; 37, s. 8; 38, s. 7; 39, s. 7; 40, s. 11; 42, s. 7; 43, s. 7; 44, s. 7; 47, s. 7; 50, s. 7; 52, s. 3; 55, s. 7.
- Z Muzeum Wołyńskiego. (1934). *Wołyń*, 7, s. 11; 10, s. 8; 18, s. 8; 25, s. 7; 30, s. 7; 36, s. 7; 42, s. 9; 52, s. 8.
- Ze zbiorów Muzeum Wołyńskiego w Łucku. (1933). *Wołyń*, 44, s. 5.

References

- Zinko, D.** (2016). *Khudozhnii muzei m. Lutsk: stanovlennia, diialnist, rol u kulturno-mystetskomu zhytti Volyni [Lutsk Art Museum: formation, activity, role in Volyn cultural and artistic life]*. (Candidate's thesis). Volynskiy natsionalnyi universytet im. Lesi Ukrainky. Lutsk [in Ukrainian].
- Kind-Voitiuk, N.** (2009). Muzeina polityka Druhoi Rechi Pospolytoi u Volynskomu voievodstvi u 1920–1930-kh rokakh [Museum policy during the Second Polish-Lithuanian Commonwealth in Volhynian Voivodeship in the 1920s and 1930s]. *Volynskiy muzei: istoriia i suchasnist – Volyn museum: history and contemporaneity*, 4, 17–21 [in Ukrainian].
- Kind-Voitiuk, N.** (2008). Naukovi tovarystva Druhoi Rechi Pospolytoi u doslidzhenni istorii ta pamiatok Volynskoho voievodstva (1921–1939 rr.) [Scientific Societies during the Second Polish–Lithuanian Commonwealth in Historical and Volhynian Voivodeship's Monuments Research (1921–1939)]. *Kraieznavstvo – Monument's Studies*, 1–4, 22–27 [in Ukrainian].
- Kovalchuk, Ye.** (2014). Polskyi period istorii Volynskoho kraieznavchoho muzeiu (1929–1939 roky) [Polish period in the history of the Volyn Local Lore Museum (1929–1939)]. *Pratsi Tsentru pamiatkoznavstva – Center's of Monument's research Studies*, 25, 108–119 [in Ukrainian].
- Miroshnychenko-Husak, L.** (2019). *Viddil etnografii ta narodnykh promysliv Volynskoho kraieznavchoho muzeiu: formuvannia kolektsii, rol u zberezheni natsionalnoi kulturnoi spadshchyny (1929–2018 rr.) [Department of Ethnography and Folk Crafts of the Volyn Local Lore Museum: formation of the collection, role in preserving the*

- national cultural heritage (1929–2018)*]. (Candidate's thesis). Volynskyi natsionalnyi universytet im. Lesi Ukrainky. Lutsk [in Ukrainian].
- Nadolska, V.** (2012). Komplektuvannia zbirky Volynskoho kraieznavchoho muzeiu: dosiahnennia i problemy [Collection's Acquisition of the Volyn Local Lore Museum: achievements and problems]. *Ostrozkyi kraieznavchyi zbirnyk – Ostroh Regional Studies*, 5, 185–191 [in Ukrainian].
- Potapchuk, L.** (2005). Spravy, potsinovani suchasnykamy i nashchadkamy (Do 70-richchia zasnuvannia Volynskoho tovarystva priyateliv nauk) [Cases valued by contemporaries and descendants (To the 70th anniversary of Volyn Society of Friends of Science establishment)]. *Archeolohichna spadshchyna Yana Fittske – Jan Fitzke's archaeological heritage* (pp. 17–19) [in Ukrainian].
- Pushkar, N., & Nestoruk, I.** (2014). Piat etapiv muzeinoi istorii: kolektsii, khranyteli, budynky [Five stages of museum history: collections, keepers, houses]. *Volynskyi muzei. Istoriia i suchasnist – Volyn museum: history and contemporaneity*, 5, 168–185 [in Ukrainian].
- Syliuk, A.** (2006/2007). Volynskyi muzei v Lutsku ta yoho diialnist v sferi nakopychennia i okhorony pamiatok [Volyn Museum in Lutsk and its activities in the area of accumulation and protection of monuments]. *Zamojsko-Wołyńskie zeszyty muzealne – Zamość-Volhynian museum notebooks*, 4, 241–252 [in Ukrainian].
- Cenny dar dla Muzeum Wołyńskiego w Łucku [A precious gift for the Volyn Museum in Lutsk Volyn]. (1939). *Wołyń – Volyn*, 12, p. 2 [in Polish].
- Cenny nabytek do Muzeum Wołyńskiego w Łucku [A valuable addition to the Volyn Museum in Lutsk]. (1937). *Wołyń – Volyn*, 8, p. 2 [in Polish].
- Ciekawe odkrycie [An interesting discovery]. (1938). *Wołyń – Volyn*, 42, p. 6 [in Polish].
- Ciekawe wykopaliska [Interesting excavations]. (1937). *Wołyń – Volyn*, 30, p. 2 [in Polish].
- Fitzke, J.** (1936a). Badania archeologiczne na Wołyniu [Archaeological research in Volyn]. *Wołyń – Volyn*, 41, p. 13 [in Polish].
- Fitzke, J.** (1936b). Niezwykle ciekawe i cenne znalezisko pod Torczynem pow. Łuck [Extremely interesting and valuable discovery near Torchyn, Lutsk powiat]. *Wołyń – Volyn*, 51–52, p. 12 [in Polish].
- Hojny dar [A generous gift]. (1933). *Wołyń – Volyn*, 1, p. 4 [in Polish].
- Muzeum Wołyńskie otrzymało następujące dary [The Volyn Museum has received such gifts]. (1933). *Wołyń – Volyn*, 30, p. 7 [in Polish].
- Nowy cenny dar dla Wołyńskiego Muzeum T-wa przyjaciół Nauk w Łucku [A new precious gift for the Volyn Museum of Friends of Science in Lutsk]. (1936). *Wołyń – Volyn*, 46, p. 2 [in Polish].

- Z Muzeum Wołyńskiego [From the Volyn Museum]. (1933). *Wołyń – Volyn*, 28, p. 7; 31, p. 8; 33, p. 7; 34, p. 8; 36, p. 8; 37, p. 8; 38, p. 7; 39, p. 7; 40, p. 11; 42, p. 7; 43, p. 7; 44, p. 7; 47, p. 7; 50, p. 7; 52, p. 3; 55, p. 7 [in Polish].
- Z Muzeum Wołyńskiego [From the Volyn Museum]. (1934). *Wołyń – Volyn*, 7, p. 11; 10, p. 8; 18, p. 8; 25, p. 7; 30, p. 7; 36, p. 7; 42, p. 9; 52, p. 8 [in Polish].
- Ze zbiorów Muzeum Wołyńskiego w Łucku [From the collection of the Volyn Museum in Lutsk]. (1933). *Wołyń – Volyn*, 44, p. 5 [in Polish].

*Стаття надійшла до редакції 20.08.2021 р.
Стаття рекомендована до друку 27.10.2021 р.*